

Stockholms stadsbyggnadskontor
Registraturen
Box 8314
104 20 Stockholm

Samrådsyttrande över programförslag för Albanoområdet (Norra Djurgården 2:2 m.m.) i stadsdelen Norra Djurgården, (S-Dp 2008–21530–54)

Förbundet för Ekoparken och Haga-Brunnsvikens Vänner har deltagit i diskussionen om hur Albanoområdet lämpligast kan bebyggas för Universitetets behov. Vi önskar anföra följande om det programförslag som nu sänts ut på samråd.

Utgångspunkten för vårt resonemang är områdets strategiska läge i Kungl. Nationalstadsparken med synlighet över Brunnsviken och i en viktig biologisk spridningsväg.

NATIONALSTADSPARKEN OCH DESS LAGSKYDD

Albano är del av det historiska landskap som omfattas av Miljöbalkens bestämmelser för Kungl. Nationalstadsparken. Vad gäller ny bebyggelse säger lagen om Nationalstadsparken *får ny bebyggelse komma till stånd endast om det kan ske utan intrång i parklandskap eller naturmiljö och utan att det historiska landskapets natur- och kulturvärden i övrigt skadas.* (Miljöbalken kap. 4:7).

Det historiska landskapet definieras lagtekniskt i UNESCO:s arbete för att skydda det globala kulturarvet som *”ett område som har särskild betydelse därigenom att det på grund av människans utnyttjande uppvisar eller representerar ett samhälles värden såväl i form av påtagliga fysiska spår, som genom kulturellt eller historiskt bestämda associationer.”* (Prop. 1994/95:3, s 9.)

I specialmotiveringen till lagens 7§ framhöll regering:

”Andra ledet av det nu aktuella stycket innebär en skärpning av den bestämmelse som enligt 3 kap. 1§ gäller också för nationalstadsparker både vad gäller de åtgärder som träffas av bestämmelsen och skaderekvisitet. Det historiska landskapets natur- och kulturvärden får således inte skadas /.../. Skaderekvisitet har inskränkts från ’påtaglig skada’ till enbart ’skada’. Med begreppet påtaglig skada avses åtgärder som kan ha en bestående negativ inverkan på de skyddade intressena eller som tillfälligt kan ha stor negativ inverkan på dessa /.../ Med skada i den nu aktuella bestämmelsen avses negativ inverkan av någon betydelse för de angivna värdena.” (Prop. 1994/95:3, s 49)

Med tillägget till lagen medges nu tillfälligt intrång och tillfällig skada på villkor att efter återställande av parken endast ett obetydligt intrång eller en obetydlig skada kvarstår.

Regeringen anförde följande om förutsättningarna för en ändrad markanvändning i nationalstadsparken (Prop 1994/95:3, sid 43):

”Utvecklingen i nationalstadsparken bör sammantaget inriktas på att förstärka områdets natur-, kultur och rekreationsvärden och att värna den biologiska mångfalden.”

Vi menar att programförslaget strider mot Miljbalken kap 4:7. De bestående skadorna på såväl kulturlandskapet som på de biologiska spridningsvägarna skulle bli betydande om det skulle genomföras. Programförslaget är inte ägnat att förstärka områdets natur- kultur- och rekreationsvärden så som förutsätts i prop. 1994/95:3.

DET HISTORISKA LANDSKAPET

Som anges i miljökonsekvensbeskrivningen är programområdet en del av Uggleviksdalgången. Två tydliga landskapsrum kan urskiljas: norra och södra Albano. Albano ligger på andra sidan Brunnsviken från Hagaparken och Bellevueparken, och det är därför viktigt att studera hur ny bebyggelse påverkar upplevelsen av parkanläggningarna. Centralt för upplevelsen av Bellevueparken och Hagaparken, påpekas det i MKB:n, är det böljande landskap kring viken där vattenspegeln möter grönska, som möter himmel och där blicken leds in i dalgångarna och upp på höjderna kring viken. Siktstråket från Bellevue mot Albano förändras, säger MKB:n, då dalgången och horisontlinjen i stora delar döljs av bebyggelsen. Siktstråket från Hagaparken anges också riskera negativ påverkan då bebyggelsen kommer att vara synlig.

Vi vill utveckla bakgrunden ytterligare.

Albanoområdet är en tydlig del av det för stockholmsregionen så karakteristiska sprickdalslandskapet. När den gustavianska parken runt Brunnsviken planlades utnyttjades på ett synnerligen medvetet konstnärligt sätt det mellansvenska sprickdalslandskapets egenskaper, med kontrasten mellan de barrskogsklädda höjderna och de fruktbara dalgångarna. På kartor från 1600-talets slut fram till mitten av 1800-talet återges så gott som alla höjderna skogbeklädda, medan dalstråken ligger öppna och tillgängliga för bete och slåtter. Från Husarviken går ett öppet stråk, en dæld, mot Uggleviken och Uggleängen (där källan är belägen) och vidare mot Albano. Från Bellevueberget på andra sidan vattnet kan man än idag se in genom dalgången mellan Albanoberget och Teknikhöjden bort mot Söderbrunn och vidare mot Ugglevikens sumpmark. Denna siktlinje är markerad som ett viktigt stråk i MKB:n.

Det var också nedanför Albanoberget som en av Djurgårdssportarna – infarten till parken – var belägen, enligt kartmaterialet från 1700-talet. En magnifik port placerades sedermera, 1817, vid infarten till Lantbruksakademins Experimentalfält. Den senare står numera vid infarten till södra Djurgården, strax söder om Djurgårdsbron.

NATURVÄRDEN OCH BIOLGISKA SPRIDNINGSVÄGAR

Men dalgången in mot Ugglevikskärret är viktig inte endast för parkens kulturhistoriska värden. Sänkan Uggleviken – Brunnsviken, är en väsentlig biologisk spridningskorridor.

Albanoskogen beskrivs i ”Nationalstadsparkens ekologiska infrastruktur” som ett Naturområde (9) med anspråk på ”skyddsbestämmelser som reglerar användning, utformning och vård av särskilt värdefulla naturmiljöer och värdekärna. (s.33).

I riktlinjerna i samma rapport läses: Kulturlandskapets särdrag skall bevaras. Stora byggnadskomplex samt höga byggnader och konstruktioner skall undvikas i känsliga lägen. Karaktären av hus i park skall bibehållas vid förtätning av befintlig bebyggelse. Hänsyn till natur- och kulturparken innebär att möjligheterna till nybebyggelse är mycket begränsade.

I programförslaget sägs att nyplantering längs Roslagsvägen kompenserar för trädgårdningen i Norra Albano. När Norra Länken är färdigbyggd kommer Roslagsvägens vägbanor vid Albano få trädplanteringar på ömse sidor och en grön trädplanterad mittsträng. Vi menar att viss nyplantering där på intet sätt kan tas som intäkt för att minska grönytorna och kompensera för trädbortfallet i norra Albanoområdet och i Albanoskogen.

Att minska grönytor på ett ställe och kompensera med nya på ett annat är dessutom direkt lagstridigt enligt kap 4:7 i Miljöbalken.

Programmet har vidlyftiga resonemang om ekologi mm som inte får något nedslag i programförslaget. Albanoskogen är här kraftig nedvärderad. Den är viktig för den biologiska mångfalden och har potential att utvecklas till en mycket viktig skog för biologin och har jämfört med ett område med nyplanterade träd 60-70 års försprång för att etablera de habitat som eftersträvas.

För att utveckla naturvärdena behöver ett våtmarksstråk/dammstråk i dalgången från Brunnsviken mot Lilljansskogen utvecklas. Det bör omges av park/natur i en bredare zon. Ett sådant stråk är viktigt för att stärka spridningsvägen mellan Brunnsviken/Bellevue och parkens sydliga delar. En sådan åtgärd är synnerligen viktig med tanke att spridningsvägarna i övrigt är utomordentligt begränsade.

I tidigare förslag har ansatser till en sådan planering funnits med. Men i det föreliggande förslaget försvinner det i och med överdäckningen av Värtabanan och bebyggelsen runt denna. Bebyggelsens flanker på ömse sidor om järnvägen är även långt utdragna och förhindrar spridningen ytterligare.

Att som i programförslaget ta Albanoskogen i anspråk för en cylinder och park är "intrång i naturmiljö" och är lagstridigt enligt kap.4:7 i Miljöbalken.

BEBYGGELSENS OMFATTNING

Den planerade bebyggelsen är omfattande och har ökat. I ett första skede nämndes 40 000 kvm, därefter 100 000 kvm och i det nu framlagda förslaget är ytan 150 000 kvm BTA nybyggnad för undervisningslokaler samt ca 800 forskar- och studentlägenheter. Av dessa förläggs ca 80 000 kvm BTA undervisningslokaler samt 20 000 kvm forskar- och studentbostäder inom det känsliga södra Albano. Man påpekar att siffrorna inte är jämförbara då den bebyggda ytan i det senaste förslaget är större än i de tidigare och nu även inkluderar Norra Albano. Det förklarar bara en mindre del av volymökningen, som främst beror på en förhöjd exploateringsgrad. Det aktuella programförslaget bygger på mycket tät stadsbebyggelse. Så var inte fallet i den tidigare planeringen.

Det står klart uttryckt i lagen att området får bebyggas i viss omfattning:

"En utveckling av högre utbildning och forskning samt till forskning anknuten verksamhet inom Roslagstulls sjukhusområde och småindustriområdet vid Albano torde inte förhindras av skyddet." (Prop. 1994/95:3, s 45).

Inom ramen för lagskyddet är det enligt förarbetena till lagen således möjligt att uppföra ett *begränsat* antal nya byggnader inom områdena med byggnader för högre utbildning och vetenskaplig forskning om, och observera detta, kompletteringarna inte medför skada på

områdets natur- och kulturvärden. Det handlar alltså om en begränsning till antal men också med hänsyn till skaderisken. Utvecklingen i parken bör sammantaget inriktas på att förstärka området natur-, kultur- och rekreationsvärden och att värna den biologiska mångfalden. Arkitekturen förutsätts präglas av denna målsättning och byggnader i parkmiljö förordas.

Men det står även:

”Nya byggnader och anläggningar som inte behövs för att befintliga verksamheter skall kunna fungera bör därför i princip inte medges.” (Prop. 1994/95:3, s 37).

I programförslaget sammanfattas planerna för området med följande ord: bebyggelse med institutioner och bostäder blandade med lokaler för kultur och kommersiell service till en sammanhängande stadsmiljö där det offentliga rummet har en påtaglig urban atmosfär.

Som framgår har i detta program endast institutionsbyggnaderna stöd i lagen. Att omlokalisera verksamheter från andra delar av staden till nationalstadsparken torde även det strida mot att endast tillåta ”befintliga” verksamheter att utvecklas.

Enligt den till samrådshandlingarna medföljande MKB:n kommer bebyggelsen att uppträda som en kompakt stadsfront sedd från väsentliga delar av Hagaparken och Bellevue. Men den planerade täta bebyggelsen i Norra Albano kommer den nya stadsfronten även att upplevas längre norrut vid den järnvägsövergång som går över Roslagsvägen och där Norra Länkens trafik lämnar tunnelsystemet. Norra Albano är idag till stor del ett grönt område

Av MKB:n framgår att centrala upplevelsevärden i denna ytterst känsliga del av Nationalstadsparken förändras respektive riskerar negativ påverkan genom ny bebyggelse. Då Albano ingår i det lagskyddade landskapet måste tillståndstillgivelsen till den föreslagna bebyggelsen prövas gentemot balkens bestämmelser och hur dessa motiverats i lagens förarbeten (Prop 1994/95:3).

Vad som skall säkerställas är att den planerade bebyggelsen *”till innehåll och form är förenlig med nationalstadsparkens syfte. En utgångspunkt vid prövning av frågor om ändrad markanvändning skall vara att områdets huvudstruktur vad avser natur- och bebyggelseområden inte skall ändras samtidigt som byggnader och bebyggelsemiljöer som ingår i nationalstadsparken på sikt bör användas endast för ändamål som kan förenas med nationalstadsparkens syfte. Vid /.../ komplettering av sådana /.../ bebyggelsemiljöer bör särskilt uppmärksammas åtgärdernas form och skall samt att karaktären av byggnader i parkmiljö bevaras.* (Prop. 1994/95:3, s 46 emfas här.)

Andra aspekter som dock inte tagits upp i MKB:n är störningar i form av ljus och ljud. Icke acceptabla värden gör att naturmiljön runt Brunnsviken inte kan utnyttjas för rekreation och kultur på det sätt som den har förutsättningar för och som kommer att bli än mer önskvärt i framtiden med tanke på Vetenskapsstaden och den allt tätare bebyggelsen i dess närhet.

Brunnsviken är idag redan svårt bullerstörd från Roslagsvägen, Norrtull, Järva krog och Bergshamravägen. Ljuspåverkan från vägarna är likaså stark och försvårar för Brunnsvikens vatten att nattetid bevara sin trolska vattenspegel. Ljus och buller bör utredas för Brunnsviken även ur aspekterna rekreation och kultur.

Förslaget om en sammanhängande stadsmiljö, dessutom med påtagligt urban atmosfär, är därför direkt lagstridigt.

MÖJLIGA ALTERNATIV – BRISTER I MKB

Vi vill dock framhålla att det är fullt möjligt att genomföra en bebyggelse av Albanoområdet på ett sätt som skulle förstärka områdets värden, helt i enlighet med nationalstadsparkens idé och lagskydd, och samtidigt tillgodose universitetets till viss mån fullt legitima behov av utveckling. Det fortsatta planeringsarbetet förutsätter ett detaljerat lokalprogram, något som vi ännu inte har fått del av. Samtidigt är vi medvetna om att den inneboende dynamiken i forskning och utbildning innebär ständiga förändringar av lokalbehoven. Detta ger en särskild utmaning i planeringen av vetenskapliga lokaler i en miljö vars värden är skyddade för att bevaras till en eftervärld. Vi påminner om de omfattande förändringar som har skett t.ex. inom Kungl. Tekniska Högskolans område, där ett antal laboratorier och andra lokaler övergivits och byggnader måste finna nya hyresgäster. I en så föränderlig värld är den intressanta utmaningen att för en överblickbar tids behov finna lokallösningar som inte ödelägger landskapets månghundraåriga värden.

I propositionen nämns just angränsande områden:

”För att tillgodose framtida behov av utveckling av universitets- och högskoleinstitutioner med anknytning till området är det angeläget att utrymmesbehoven för forskning och högre utbildning uppmärksammas särskilt vid överväganden om markanvändning i områden som gränsar till nationalstadsparken vid Norrtull och Roslagstull.” (Prop. 1994/95, s. 43.)

Dock har inga alternativa lösningar till att lösa även universitets framtida lokalbehov. presenterats då det inte anses finnas andra och rimliga alternativ till Albano (MKB-handlingen sid 9). I närområdet i Norra stationsområdet pågår detaljplanearbete. Trots närheten till KI, WC, KTH och SU utreds detta inte som ett lokaliseringsalternativ. Ej heller diskuteras möjligheten att bygga studentbostäder där eller i Norra Djurgårdsstaden, som ligger inom en acceptabel radie till den framtida vetenskapsstaden.

Nollalternativet – att lämna området som det ser ut idag efter avröjning och bygget av Norra Länken – saknar dessutom relevans. Ett relevant nollalternativ att redovisa är en utveckling av området till en betydelsefull del av den engelska parkens inramning och en grönområde av betydelse för spridningen av växter och djur inom parken.

I det historiska landskapet värden ingår även vägar. Roslagsvägen – den gamla landsvägen - har ett egenvärde som skulle kunna tydliggöras på ett mjukt och harmoniskt sätt med andra trafiklösningar och även göra det möjligt för Kräftrikets och Albanos institutioner att landskapsmässigt växa ihop. Det förutsätter att Roslagsvägen på sträckan mellan Roslagstull och korsningen med Roslagsbanan skulle grävas ned. Det är ett intressant alternativ som borde ha utretts. Förutsättningarna är goda att göra detta eftersom vägen här går över en bergsrygg. Förtjänsterna är 1) friare planering av den nytillkommande bebyggelsen i Albanoområdet, 2) möjlighet att skapa ett sammanhängande institutionsområde med god tillgänglighet där både Albano och Kräftriket ingår, 3) möjlighet att få bort trafikens ljud- och ljusstörningar i Haga-Brunnsviken och 4) möjlighet att kraftigt förstärka den biologiska spridningsvägen mellan Brunnsviken/Bellevue och Lilljansskogen och 5) ett återskapande av en Roslagsväg i en historisk utformning. Idag är Roslagsvägen hårt trafikerad och kommer att så förbli även när Norra Länken är färdigbyggd.

MKB brister på den avgörande punkten att redovisa och jämföra alternativ. Denna brist strider mot lagen.

SAMMANFATTNING

Lagen gör det tydligt att vid intressekonflikter mellan legitima exploateringsintressen och bevarandebeståndet har bevarandebeståndet alltid prioritet. Kompromisser är inte möjliga

Det planerade programförslaget är lagstridigt och bör avvisas då det innebär intrång i naturmiljön på bl.a den skogsklädda höjden norr om Uggleviken och dessutom skada på det historiska landskapets natur- och kulturvärden.

Förbundet för Ekoparken

Haga-Brunnsvikens Vänner

Richard Murray

Märtha Angert Lilliestråle

Kopia till:

Länsstyrelsen i Stockholms län

Kungliga Djurgårdens Förvaltning

Solna stad

Akademiska hus

Stockholms Universitet

Statens Fastighetsverk

Riksantikvarieämbetet

Boverket

KTH

Karolinska Institutet

Nationalstadsparksrådet

Rådet till skydd för Stockholms skönhet

Samfundet St. Erik

Kommittén för den Gustavianska parken

Djurgården-Lilla Värtans Miljöskyddsförening